

DERSTE ÖĞRETMEN DAVRANIŞLARI

Cavit BİNBAŞIOĞLU

Derste öğretmen davranışlarının belirleyicileri:

Derste öğretmen davranışları, iyi bir gözlemciye birçok şey anlatır. Öğretmenin davranışları, kullandığı yöntemden tutunuz da, onun kişilik özelliklerine, eğitim amaçlarına ve hatta öğretmenin benimsediği eğitim felsefesine kadar birçok alana ulaşır. Ders veren öğretmenin bütün bunlara karşı bilinçli olması gerektiği gibi, onu denetleme yetkisini kullananların da bundan haberli olması gerekir. Bu durumda, daha etkili ve daha bilinçli bir öğretim yapıldığından söz edilebilir. Çünkü, bu durum, hem öğretmenin, hem de denetleme yetkisine sahip olanların görevlerini daha tam ve daha titizlikle yapmalarına yol açabilir. Burada bununla ilgili bir iki noktaya değinmek istiyoruz:

Derslerde verilen bilgilerde esnek bir tutum ve davranış sergilemek:

Derslerde öğretmenin göstereceği tutum ve davranışlar, dersten derse, konudan konuya değişebilirse de, özde aynı kalır. Burada bu "öz"e değinmek gerekir.

Bu konuda en çok bilinen şey, öğretmenin konuyla ilgili olarak öğrencilere "kesin" olarak bilgi vermesi, öğrenci sorularını da "kesin" olarak yanıtlamasıdır. Bu, tartışmaya açık bir husustur. Acaba, öğretmen, hep böyle mi davranmalıdır? Bu, genel olarak, eğitim ve öğretim süreçlerinde özel olarak da öğrenci üzerinde ne gibi olumlu ve olumsuz etkiler bırakabilir. Bunun üzerinde biraz düşünmek gerekir. Bu tarz bir davranışı benimseyenler, öğrenciyi yanıltmamak için bunu yaptıklarını söyleyebilirler.

Sınıfta öğretmen, herşeyden önce, "öğreten" bir kimse olarak bilinir. Bu nedenle, alanı ile olan bilgileri bilir, yahut bildiği kabul edilir. Bu, bir "ders"

çerçevesinde düşünüldüğü zaman "doğru" olabilir. Oysa, genelde düşünüldüğü zaman "yanlış" olma olasılığı vardır. Çünkü, bilim sonsuzdur. Bilimi, bilim adamları üretir. Öğretmenin böyle bir olanağı olmadığı gibi ödevi de yoktur. Öğretmen bilim adamlarının ürettiklerini, onların tutum ve davranışlarını benimseyerek ve yöntemini sınıf ortamına uyarlayarak, bulgularını öğrencilere kazandırmaya çalışır. Bu durumda, öğretmen, sınıf ortamında bilim adamının bir temsilcisidir.

Bilimsel sonuçlara, kesin bir sonuç gibi bakılırsa da, bu, aslında hep böyle değildir. Örneğin, bir zamanlar, atomun bölünmezliğine inanılmış, kitaplar buna göre yazılmış, öğretmenler buna göre ders vermişlerdir. Sonradan bunun yanlışlığı ortaya çıktı.

Yine bir zamanlar, insan hücresinde 24 çift kromozom bulunduğu sanılıyordu. Sonradan, bunun 23 çift olduğu anlaşıldı ve buna göre kitaplar yazıldı. Bu örnekleri genişletecek olursak, diğer bilgilerimizde de bunlara benzer değişiklikler olabileceği olasılığını daima gözönünde tutmak gerektiği düşünülebilir. Bu nedenle, öğretmen, mevcut duruma göre kesin sayılan bilgilere sahip olduğu zaman bile, bunu öğrencilere aktarırken daha esnek bir tutum ve davranış sergilemelidir.

Kısaca, öğretmen, gerek açıklamalarında ve gerek öğrenci sorularına verdiği yanıtlarda her zaman olmasa bile, bir açık kapı bırakmalıdır. Bu hiçbir zaman, öğretmen bu konuyu bilmiyormuş anlamına alınamaz. Böyle bir davranış, öğretmenin "zayıf" olduğuna değil, bunun tam tersine "kuvvetli" olduğuna bir işarettir. Bunun, öğrencileri yanıltmakla da bir ilgisi olmaz. Bu yolla öğrenciler, öğretmenin bu bilimsel tutum ve davranışını yakından gözleyerek, bunu ilerde kendi davranışları için de bir temel olarak kabul ederler. Bunun öğrenciler tarafından yaşanarak öğrenilmesi de, eğitim aç-

sından ayrıca büyük bir kazanç sayılır. Böyle bir tutum ve davranış, ayrıca, "demokratik eğitim" açısından da değerlidir. Çünkü, demokrasilerde, katı değil; esnek bir düşünce egemendir; kararlar, değişik görüş ve düşüncelerin adaletli bir bileşkesi olarak ortaya çıkar. Bunun tersi bir tutum ve davranış, öğrencinin her bilgi ve düşünceyi olduğu gibi kabullenmesine yol açar ki, böyle bir durum, giderek zihinlerin durgunlaşması, kör itaatin artması ile sonuçlanır.

Öğretim, öğretmen yönetiminde, sürekli bir *çözümleme ve bireşim yapma* sürecidir. Öğretimde öğretmen, gözlem, deney, sorun çözme, tartışma ve okuma gibi çeşitli yöntemler uygularken de yukardaki tutum ve davranışlarını sürdürür. Burada da daima, yeni görüş ve düşünceler peşinde olur. Bu amaçla, konu ile ilgili olarak, öğrencilerin eski yaşantılarına sık sık başvurur, bunlara değer verir. Bunları, sanki yeni bir araştırma yapıyor ve sonuca varıyormuş gibi tartışır ve bunlardan sonuçlar çıkararak, öğrencileri öğretmek istediği bilgi ve ilkelere ulaştırır. Bunu yaparken, sanki, konuyu kendisi yeniden öğreniyormuş gibi bir ruh hali sergiler. Oysa, o bunu, gerçekte, öğretimin bir gereği olarak yapar. Bu, öğretmenliğin bir sanat tarafı olarak değerlendirilebilir. Böyle bir öğretimde, kimi zaman, bir "sonuç"a varılmıyormuş gibi de olur. Bu durumda, öğretimde önemli olan, varılan sonuç değil, uygulanan yöntemdir. Yani, gözlemlere, yaşantılara, gerçeklere dayanan ve bunlardan sonuçlar çıkarmaya çalışılan bilimsel yöntem.

Bu sırada, değişik kaynaklara da başvurulur. Bulunan bilgilerin, bilimsel ölçütler içinde değerlendirilmesi de ayrıca bir kazançtır. Öğretmen, bütün bu davranışları ile ders kitabının verdiği bilgileri, sınıfta öğrencilere adeta yeniden keşfettirir. Böylece öğretmen derslerde ders kitabının paralelinde, "yazılmamış bir kitap" ortaya kor. Böyle bir öğretim, gerçek bir öğretim olarak nitelendirilebilir.

Derste öğretmen, böyle bir tutum ve davranış gösterdiği takdirde, öğrenci de öğretim programlarında belirtilen, fakat çok kez hiç üzerinde durulmayan "yaratıcı öğrenme"ye doğru yöneltilmiş olur. Öğretim sırasında, gerçeklere dayanarak öğrenmenin, keşif zevkini tatmanın mutluluğuna erer. Kitabı satır satır izleme ve sonra da bunları ezberlemeye çalışarak anımsama gibi modası geçmiş öğretim ve buna uygun öğretmen davranışları, bu tarz bir öğretim ve öğretmen davranışlarının tam tersi olarak değerlendirilebilir.